

Asia: VN/13714/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Ehdotettu hyvinvointialuejakolaki (1 lakiehdotus)

Uudenmaan liitto kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi. Esityksen tavoitteena on selkeyttää ja eriyttää hyvinvointialuejakoa ja maakuntajakoa koskevaa sääntelyä sekä pyrkiä perustuslain 122 §:ssä tarkoitettuihin yhteensopiviin aluejaotuksiin. Tarkoituksena on irrottaa muut aluejaot hyvinvointialuejaon muutoksista, jotka perustuvat hyvinvointialueen tehtäviin ja palauttaa maakuntajako ja sen perusteet valtion aluejakojen yhteiseksi perustaksi.

Laissa säädettynä poikkeuksena hyvinvointialueen ja maakuntajaon väliseen yhteyteen esitetty hyvinvointialuelaki mahdollistaisi edelleen ratkaisun, jossa maakunnan alueella on useampi hyvinvointialue. Asia on erityisen merkityksellinen Uudellamaalla, jossa sijaitsee neljä hyvinvointialuetta ja Helsingin kaupunki. Uudenmaan hyvinvointialueiden muutokset esimerkiksi yhdistämisellä toisiin hyvinvointialueisiin Uudenmaan sisällä tai jopa ulkopuolelle johtaisi nykyisen lainsäädännön mukaan myös maakuntajaon muutokseen, mikä ei ole perusteltua maakuntajaon kriteereiden näkökulmasta. Kannatettavaa on myös ehdotus siitä, että hyvinvointialuejakoa muutettaessa on selvitettävä vaikutus myös maakuntajakoon.

Hyvinvointialuejaon ja maakuntajaon erottaminen erillisiksi laeiksi mahdollistaisi myös sen, että hyvinvointialue voisi tarvittaessa muodostua useammasta kokonaisesta maakunnasta ilman, että muutos väistämättä vaikuttaisi suoraan maakuntajakoon.

Ehdotettu maakuntajakolaki (2 lakiehdotus)

Uudessa maakuntajakolaissa säädettäisiin maakuntajaon perusteista ja maakuntajakoa koskevasta päätöksenteosta ja sen valmistelusta. Maakuntajako toimisi alueiden kehittämisen, aluesuunnittelun ja hallinnon järjestämisen perusaluejakona (1 §).

Nykyisin voimassa oleva sääntely on sitonut maakuntajaon ja hyvinvointialuejaon toisiinsa ja hyvinvointialueen muuttaminen muuttaisi maakuntajakoa hyvinvointialueen muutosta vastaavalla tavalla. Esityksen mukaan maakuntajaolle säädettäisiin erikseen perusteet, joiden nojalla maakuntajako olisi yhtenäinen ja kuvastaisi alueen yhteenkuuluvuutta. Tällöin maakuntajako ei enää pohjautuisi sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toiminnallisiin edellytyksiin, jotka suuresti poikkeavat maakuntajakolaissa esitetyistä maakunnan alueen kriteereistä.

Maakunnaksi määrättäisiin alue, jonka kunnat muodostavat toiminnallisesti ja taloudellisesti sekä alueen suunnittelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden (2 §). Pykälän yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan maakunnan alueen määrittämisessä käytettävät keskeiset kriteerit ovat asiointi- ja palveluyhteydet, työssäkäyntiliikenne, kuntien yhteistoiminta, elinkeinoelämän yhteydet, yhdistystoiminta-alueet sekä kulttuuri- ja historialliset perinteet. Uudenmaan liitto pitää kriteereitä perusteltuina. Kuten esityksessä todetaan, maakuntajako on tavoitteiltaan ja perusteiltaan erilainen kuin hyvinvointialuejako ja siihen ei enää sovellettaisi hyvinvointialuetta koskevia kriteerejä.

Valtioneuvosto päättää maakuntien lukumäärän, alueet ja nimet kuten voimassa olevankin lain mukaan (3 §). Uudenmaan liitto kannattaa esitystä.

Voimassa olevassa hyvinvointialue- ja maakuntajakolaissa ei säädetä maakuntajaon muuttamista koskevasta edellytyksistä, muuttamisen vireilletulosta tai siihen liittyvästä valmistelusta. Uudenmaan liitto kannattaa säätelyn tarkentamista näiltä jo pelkästään oikeusvarmuuden kannalta.

Esityksen mukaan maakuntajakoa voidaan muuttaa, jos alue täyttää edellä mainitut kriteerit (2 §) ja alue olisi kielellisesti yhteensopiva turvaamalla suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan (4 §). Uudenmaan liitto pitää kielellisten oikeuksien turvaamista hyvin tärkeänä.

Maakuntajaon vireilletulon osalta maakuntajakolaissa esitetään, että maakuntajakoa voitaisiin muuttaa kuntien, maakunnanliittojen, valtiovarainministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön tai ympäristöministeriön aloitteesta (5 §). Aloitteessa on perusteltava maakuntajaon muuttamisen tarve ja maakunnan alueen määrittelyssä käytettävät yllä mainittujen kriteerien mukaisen tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden muodostuminen. Maakunnan liiton näkökulmasta työ- ja elinkeinoministeriön tai ympäristöministeriön aloiteoikeudet ovat ymmärrettäviä, sillä mainittujen ministeriöiden hallinnonaloilla on liittymäpinta maakunnan liittojen toimialaan alueiden kehittämisen ja aluesuunnittelun näkökulmasta. Kuntien osalta Uudenmaan liitto painottaa niiden omaa näkemystä siitä, mihin maakuntaan ne katsovat olevan vahvimmat siteet.

Esityksen mukaan valtionvarainministeriön on otettava huomioon Euroopan unionissa noudattavat aluejaot maakuntajaon muuttamista selvittäessään (6 §). Maakunnan liiton näkökulmasta asia on erittäin tärkeä, sillä liitoilla on merkittäviä tehtäviä unionin ohjelmien rahoittajaviranomaisina, joihin maakuntajako vaikuttaa. Esimerkiksi välittävän toimielimen tehtävät on Hämeen, Kymenlaakson, Päijät-Hämeen ja Varsinais-Suomen maakuntien liittojen osalta koottu Uudenmaan liittoon.

Voimassa olevan lain mukaan valtioneuvoston päätökseen hyvinvointialueen ja maakuntajaon muuttamisesta saa hakea muutosta valittamalla muutoksen kohteena oleva hyvinvointialue ja sen jäsen, mikä maakuntajaon osalta voisi johtaa suorastaan absurdiin tilanteeseen ja soveltumattomaan maakuntajaon muutokseen, jos maakunta on sidottu hyvinvointialueen rajoihin. Esitetyssä maakuntajakolaissa hyvinvointialueen valitusoikeus poistetaan. Valitusoikeus korkeimpaan hallinto-oikeuteen on maakunnan liitolla ja kunnalla sekä kunnan jäsenellä. Lisäksi asia on käsiteltävä kiireellisesti (10 §). Uudenmaan liitto kannattaa esitettyjä muutoksia.

Ehdotetut muutokset hyvinvointialuelain 27 §:ään ja 87 §:ään

-

Muut huomiot esityksestä

Uudenmaan liitto kannattaa hyvinvointialue- ja maakuntajakolain nimikkeen muuttamista hyvinvointialuejakolaiksi ja erillisen maakuntajakolain säätämistä kuten luonnoksessa hallituksen esitykseksi eduskunnalle hyvinvointialue- ja maakuntajakolain muuttamiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi esitetty. Uudenmaan liitto pitää myös lainsäädännön muutoksen tavoitteita erittäin perusteltuina.

Hyvinvointialueen muuttaminen, hyvinvointialueiden yhdistyminen ja hyvinvointialueen jakaminen ei esityksen mukaan enää muuttaisi maakuntajakoa hyvinvointialueen tai hyvinvointialueiden muutosta vastaavasti, mikä on edellä esitetyn perusteiden erittäin keskeistä. Aluejakojen eriyttämisen jälkeen hyvinvointialue ei myöskään voisi enää valittaa maakuntajaon muutoksesta.

Esityksessä todetaan, että sillä ei ole suoria vaikutuksia valtion viranomaisten eikä kuntien ja hyvinvointialueiden toimintaan tai rahoitukseen. Esityksellä on kuitenkin erittäin suuri merkitys maakunnallisen toiminnan perusedellytysten ja niiden turvaamisen kannalta.

Muutokset on perusteltua saattaa voimaan esitetyssä muodossa. Lisäksi esitys on kokonaisuudessaan hyvin laadittu. Uudenmaan liitto kiittää myös riittävän pitkistä lausuntoajasta.

Vartiainen Petra
Uudenmaan liitto - Uudenmaan maakuntahallitus